

Masarykovo náměstí

I když ve městě, jak běžel čas, přibývala i další náměstí, tím hlavním zůstává náměstí s kostelem, radnicí a školou. Dlouho to bylo jen „náměstí“ nebo „rynek“. Ve třicátých letech 20. století se začalo nazývat „Masarykovo“ nebo „Švehlovo“. V roce 1951 bylo pod taktovkou komunistického režimu pojmenováno jako náměstí Rudé armády. Po sametové revoluci, pochopitelně vzhledem k pověsti, kterou vojáci z Východu získali v srpnu 1968, se název změnil. Řičanští radní odhlasovali, že městu znovu vdechnou něco z ducha první republiky a náměstí dostalo jméno podle prvního československého prezidenta.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Jak to bylo dřív

Říčany byly poprvé označeny jako „městečko“ teprve na konci 15. století. První zmínka o existenci radnice pochází z roku 1565. O deset let později získaly Říčany dokonce svůj znak. Jedním z radních (konšelů) byl purkmistr (Bürgermeister) – předseda městské rady. Nejstarším známým říčanským purkmistrem byl jistý Matěj, doložený roku 1605.

Za třicetileté války (1618–1648) Říčany i s radnicí zanikly. V dobové Merianově Topografii se dokonce píše, že dřív existovalo město Říčany, ale nikdo už neví, kde stálo. Teprve po sérii válek, které se během třiceti let odehrály, se tu opět začali usazovat lidé.

Prej výslech a mučicí nástroje. Jo znám – nejdřív zkoušení a pak rákoska.

Roku 1671 se už Řičanští zmohli natolik, že vystavěli novou přízemní radnici. V budově radnice byl hostinec, který se zde udržel ještě v první polovině 20. století.

K radnici přiléhala ze strany od kostela šatlava. V ní byly uloženy i mučicí nástroje a odbývaly se tu výslechy právem útrpným. Po třicetileté válce měly Říčany vlastního kata (předtím si jej místní „půjčovali“ z jiných měst). Šatlava zde stála do roku 1852, tehdy byla zbořena a na jejím místě vznikla nová budova okresního soudu. Od roku 1960 slouží jako základní škola.

Stará a nová radnice

Roku 1736 bylo k radnici přistavěno první patro s věžičkou s hodinami. V roce 1864 začala stavba nové radniční budovy. Stála na místě té staré a není jisté, zda se nejednalo pouze o důkladnou přestavbu předchozí budovy. Radnice byla vystavěna v novogotickém slohu, opět s věžičkou a hodinami. V této podobě se zachovala radnice do dnešních dnů, ačkoli městské zastupitelstvo se už zde neschází. Zajímavostí je, že až do roku 1912 na radničních hodinách ukazovala malá ručička minuty a velká hodiny, což mohlo přespolní mást.

Součástí radnice jsou i pomníky obětem první a druhé světové války.

U pomníku legionářů od sochaře Břetislava Bendy stojí schránka obsahující prst z nejslavnějšího legionářského bojiště – Zborova. Tam proti sobě stálo Rusko posílené československými legionáři a Rakousko-Uhersko. Češi bojovali na obou stranách. Součástí radnice jsou i pomníky obětem první a druhé světové války.

Současný starosta, místostarostové a radní sídlí v budově na rohu Masarykova náměstí a ulice 17. listopadu. Jedná se o bývalý Okresní úřad vystavěný roku 1913. Po zániku okresu Říčany zde v době socialismu našel místo Městský národní výbor, od začátku devadesátých let tu najdete Městský úřad. V prvním patře ve velké zasedací místnosti se schází zastupitelstvo města Říčany, ale i místní žákovské zastupitelstvo. Jednu ze stěn lemují portréty dřívějších starostů.

Vzadu za radnicí si na fotografii z konce 19. století můžeme prohlédnout kostel, jak vypadal před přestavbou - věž byla na jižní straně. Vedle radnice stojí rozlehlá budova soudu

Heč, u nás začíná škola až po půl jedné!

Pojďte ven!

Kolik hnízd napočítáte na oknech Staré radnice a na budově pošty?

Poznáte, zda se jedná o vlaštovky, nebo jirčičky?

Co jim na současném náměstí chybí?

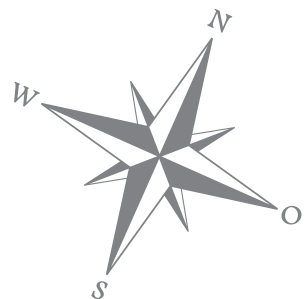
Čeho bylo na zemi všude dost ještě v první půlce 20. století?

(Fotografie na další straně ti napoví.)

první
nouchy a bláto na stavbu
kobylnice, kde se lihnou

Orientaci náměstí ke světovým stranám si můžete ověřit podle ukazatele v dlažbě před novou radnicí. Na jakou světovou stranu je orientovaný oltář v kostele?

Na východ.

Na snímku z dvacátých let 20. století vidíme hostinec, jehož součástí byl i taneční sál v prvním patře (dnes obnovený jako koncertní a výstavní prostor). Místo původního vstupu dodnes zdobí městský znak, který Říčany získaly v 16. století

Voda na náměstí

Písemné i obrazové prameny dokládají, že se na náměstí vedle radnice a šatlavy nacházel rybníček. Místní ho nazývali „louže“. Dobře posloužil pro napojení dobytka a jistě to bylo i oblíbené místo pro hry dětí. Je možné, že tato vodní plocha fungovala i jako nádrž na ryby, odkud se pak jednodušeji vylovovaly.

Rybníček vznikl nejpozději v 18. století a byl zasypán v roce 1854 v souvislosti s úpravami okolí při stavbě nové soudní budovy (dnes školy).

Kresba zachycuje říčanské náměstí ještě s rybníčkem. Byla tam i roubená studna a přístřešek se svatým Florianem, ochráncem v nebezpečí ohně, vody a války

Jak lze dnes dostat na náměstí vodu pro osvěžení v letním horku?

Na současných náměstích jsou běžně vodní prvky jako fontány nebo mířtka.

Trhy, krámky a řemeslníci

„Vedle budovy úřadu sídlil Rudolf Čihák – koloniál, lahůdky... lovecké potřeby... Před vchodem do krámu jste narazili na velký svazek rákosu (...). Zájemci si tam chodili kupovat rákosky na své potomky, ba i někteří učitelé na své žáky. (...) My kluci jsme potřebovali rákosku k výrobě draků: „Pane Čihák, dejte mi osmdesát centimetrů tyhle rákosky slabý...““

(Dalibor Hofta * 1924)

Mezi městské výsady od 16. století patřilo v Říčanech pořádání dvou jarmarků ročně a trhu každou sobotu. V 19. století (a do první světové války ve 20. století) se na náměstí konaly během roku čtyři výroční trhy. Na ně se sjížděli lidé z širokého okolí.

Obyvatele městečka živilo především zemědělství, bylo tu hodně sedláků. Kousek pozemku a hospodářská zvířata měli často i řemeslníci a obchodníci.

Na období první republiky vzpomínají pamětníci jako na dobu plnou života a ruchu. Krámky živnostníků lemovaly náměstí i okolní ulice. Vedle pekařů, cukrářů, řezníků a lahůdkářů vytahovali ráno roletu i knihari, hodináři, drogisté, ševci, truhláři a mnozí další. Před druhou světovou válkou vznikl na jižní straně náměstí obchodní dům Mestek zaměřený na textil.

Dobře a levně nakoupíte jen u fy
Jaroslav Mestek,
obchodní dům,
Říčany - náměstí. - Tel. čís. 25.

Zmizelí sousedé

Prvorepublikový obchod rodiny Fišerovy kousek od kostela

K připomenutí židovských obyvatel, kteří spoluvytvářeli říčanské dějiny, slouží na Masarykově náměstí infostánek ke „kamenům zmizelých“

Na náměstí žilo a provozovalo obchod hned několik židovských rodin. Elsnerovi provozovali „velkoobchod koloniální a železářský“. Strašnovovi prodávali domácí potřeby a elektro. Beckovi měli kožené zboží, koberce, linoleum, kočárky. U Fišerů nakupovali lidé z Říčan i z okolí textil.

Většina z nich zahynula během druhé světové války v koncentračním táboře. Jejich osud dnes připomínají tzv. kameny zmizelých, vložené do dlažby před domy, z kterých tehdy odešli a už se nevrátili.

Pohled na říčanské náměstí
během dobytčího trhu,
devadesátá léta 19. století

Mariánský sloup

Tradice mariánských sloupů má původ v Itálii počátkem 17. století. Do českého prostředí vstoupila bezprostředně po skončení třicetileté války. Často se takovéto sloupy stavěly jako poděkování Panně Marii za ochranu před válkami nebo morem. Proto se jim říká také morové sloupy. Sloup na říčanském náměstí byl zřejmě postaven podle vzoru mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze, ten je ale dvakrát tak vyšší. Má dataci 1699 a kdo ho nechal postavit, nevíme.

Na jeho dnešní podobě se podílela místní kame-nochoařská rodina Pánků. Socha Panny Marie na vrcholu sloupu náleží podle specifických prvků (např. had při jejích nohách) k typu Panna Maria Immaculata (tj. Neposkvrněná). Jako taková by měla mít svatozář s 12 hvězdami, ta říčanská jich má nezvykle pouze deset.

Tip pro vás

Zkus si stoupnout k morovému sloupu: Co se ti na náměstí líbí? Co mohla odsud „vidět“ socha Panny Marie i před 300 lety? Co je tu naopak úplně nového? Když nebudeš mít mobil nebo foťák, udělej si z palce a ukazováčku rámeček. Pohybuj s ním a dívej se skrz. Hledej zajímavé pohledy nebo detaily, třeba na fasádách okolních domů.

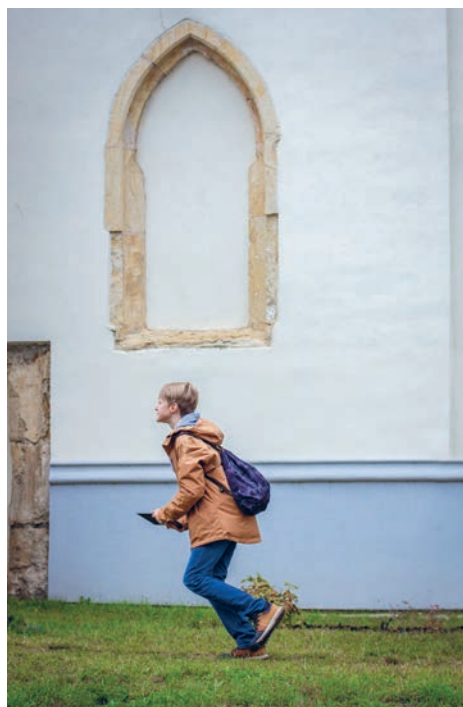
Kostel svatého Petra a Pavla

Těsně před letními prázdninami je v Říčanech pouť. Náměstí zaplní stánky a točí se kolotoč. Děje se tak kolem svátku Petra a Pavla (29. června), těmto světcům je totiž zasvěcen místní kostel. Když zvedneme hlavu, jejich sochy najdeme nad hlavním vchodem do kostela naproti škole. Uvnitř se na návštěvníky dívají z oltářního obrazu. Na konci června se koná slavná poutní bohoslužba, které se účastní i věřící z okolních obcí.

Kostel vznikl ve stejné době jako nedaleký hrad. Ve 14. století se stal působištěm děkana, který měl na starosti farnosti a kostely v okolí, např. i Průhonice a Uhřetěves, od Říčan až k Vltavě a Sázavě. Původně gotický kostel byl několikrát přestavěn, pod

omítkou jsou ale stále zachovány původní středověké zdi. Dochována je také část výzdoby, fresky na klenbě někdejší jižní věže. Stejně jako městečko, i kostel byl za třicetileté války téměř zničen.

O jeho opravu a přestavbu v barokním slohu se v 18. století zasloužila majitelka panství Marie Terezie Savojská. Později následovaly další úpravy.

Dodnes můžeme zvenku na jižní straně kostelní lodi vidět lomené gotické oblouky někdejšího vstupu a původního okna

Poznáte Petra od Pavla?
Který z nich drží klíč od království nebeského?

Tuto podobu získal kostel v roce 1900. Nová západní věž skrývá v současnosti čtyři zvony. Ty největší pravidelně odbíjejí poledne a zvou k bohoslužbám

Jednou z dominant náměstí, která je vidět už při příjezdu vlakem od Kolovrat, je budova školy u kostela. Slavnostně otevřena a vysvěcena byla v roce 1908. V té době děti navštěvovaly pětiletou obecnou školu, na ni mohly navázat čtyřmi třídami školy měšťanské.

Říčanské děti sem docházely od první třídy. Po páté třídě (do měšťanky) se k nim připojovali žáci z okolních vesnic. Z Křenice, Pacova, Tehova, Otic, Světic, Lipan... Neminula je tak dlouhá cesta, kterou ještě na konci třicátých let absolvovali někteří od jara do podzimu bosí. Odněkud se dalo přijet vlakem, často žáci dojížděli na kole – a dávali si je do úschovny na náměstí před budovu někdejšího soudu.

Před školou byla 28. října 1968 vysazena lípa republiky při příležitosti 50. výročí vzniku Československa. Do

budovy dnes chodí žáci 1. ZŠ Masarykovo náměstí Říčany od 5. třídy. Mladší děti navštěvují 1. třídu v budově Slunečnice na Olivově ulici. Žáci 2. až 4. třídy se učí v budově bývalého soudu.

„Většinou jsme si hráli na náměstí. Ted je to jakoby park, ten plácek před školou. Dřív tam nebyla ta lípa. Zeptali jsme se rodičů, jestli můžeme jít lítat ven. Na tom trávníku jsme si hráli: stojky, hvězdy, kotrmelec... No tak jsme se tam vyblbli. Jenže tenkrát lidi měli víc zvířat, takže někdo se dohodl se školou, že si to tam poseká. Tak nás tam neradi viděli, že jsme jim to tam váleli, takže nás kolikrát odtamtud vyháněli.“

(Marta Hoffmannová * 1947)

V mnoha rodinách bylo potřeba ještě ve třicátých a čtyřicátých letech 20. století šetřit boty, děti proto chodily často bosy. Některé i do školy, jak zachytila historická fotografie chlapecké třídy

„Tenkrát do měšťanky, do Řičan, jsme chodili pěšky. Ráno v půl sedmý jsme se sešli na návsí (v Křenici), no a drandilo se do Řičan, takže po té cestě, tam i zpátky. (...) Východa byla ta, že když to bylo v létě, tak jsme vesměs jezdili na kole a v Řičanech na náměstí, kde je dneska tržiště, je bejvalá budova soudu, ted je tam obecná škola, tak tam na tom parkovišti stála velká úschovna kol...“

(Jaroslav Holý * 1933)

Škola byla postavena v secesním slohu. Z fasády na město shlíží učitel národů Jan Amos Komenský

Pokud není uvedeno jinak, doprovodné snímky pocházejí z archivu Muzea Říčany.